

POSLEDNÍ TÍRNA LNU V POLNÉ

Pěstování lnu v Polné mělo staletou tradici. Okolí Polné, tak jako celá Českomoravská vysočina, má pro pěstování kvalitního lnu velmi příznivé klimatické a půdní podmínky. Pro potřeby v Polné velmi rozvinutého soukenictví byl sklizený len pro další zpracování připravován u samotných pěstitelů - jednotlivých zemědělců. Při práci se lnem na Sezimově náměstí vedle fary vznikl také v roce 1863 zničující požár. Vzrůstem průmyslu vznikly tírny lnu, kde pro výrobce pláten, provazů, lan a sítí již len zpracovávaly námezdné pracovní síly.

Pěstování lnu bylo náročné. Vyžadovalo poměrně velkou fyzickou náročnost a zkušenosti s pěstováním, aby bylo dosaženo kvality sklizeného lnu. Krásně modře kvetoucí stonky lnu bylo po odkvětu nutno ručně trhat a pokládat na řádky k rosení. To byla namáhavá práce, prováděná v předklonu, drsné stonky lnu prořezávaly dlaně a prsty trhačů. Práci prováděly především ženy. Vytrhávaný len se pokládal do dlouhých řádek a potřeboval pro uzrání hojnou rosu i slunce. Když pěstitel zjistil, že len po jedné straně "uzrál", pomocí násad hrábí či dlouhé hole se řádky překlápěly k uzrání druhé strany, ležící dosud na zemi. Potom se len sbíral, vázal do otepí a svázal do stodol, kde se na drhlenu vydrhlo lněné semeno. To se používalo v zemědělství k přípravě nápoje pro krávy před telením a průmyslově pro přípravu lněného oleje. Další zpracování lnu se dělo v tírnách lnu, kterým se říkalo pazderny.

Majitelem poslední tírny lnu v Polné byl do roku 1942 Josef Basch. Kdy byla jeho

tírna lnu založena, není známo. Jisté je, že se v ní pracovalo již před rokem 1923. Toho roku v červenci totiž pan Basch žádal polenský městský úřad ručně psanou žádostí, opatřenou dvoukorunovým kolíkem, o povolení stavby kůlny na vytřený len, prádelny a přístřešku na hospodářské nářadí. Postavení kůlny mu bylo 14.7.1923 povoleno. Oba dokumenty jsou uloženy v archivu městského úřadu. Součástí povolení je i plánec vypracovaný a podepsaný stavitelem Josefem Linhartem. Za upozornění na dokumenty a spolupráci děkuji pracovníku městského úřadu panu Josefu Smejkalovi.

Tírna lnu byla součástí Baschova zemědělského hospodářství v domě č. 209 v dnešní Indusově ulici. Hospodářství bylo poměrně velké. Mělo jeden pár koní, 8 krav a s hovězím dobytkem jeho majitel také obchodoval. Pan Basch byl pokrokový hospodář, vlastnil již tehdy auto, byl velký nimrod.

Před rokem 1939 vybudoval za spolupráce polenské zemědělské školy v zahradě vzorovou silážní jámu. Ta se stala vzorem pro další hospodáře polenského okolí. Pro zajímavost uvádím, že jáma měla rozměry cca 2x3x2 m, byla betonová, uzavřená kovovou deskou, zapuštěnou do žlábků, který byl naplněn olejem, tedy zcela vzduchotěsná. Do jámy se ukládala siláž z jetele, hrachu, slunečnic a kukuřice, zalitá melasou z cukrovaru. K otevření jámy a odběru siláže byli pozváni koncem zimy význační zemědělci. Z Hrbova to byli p. Dvořák a Brabec, ze Záborné p. Dvořák, ze Skrýšova p. Neumann, z Nových Dvorů p. Šípek, z Věžničky p. Vomela a další z okolních obcí. Z Polné byli přítomni pánové Klusáček, Fia-

la, Sadil, Wollmann. K ukázce měl výklad ředitel zemědělské školy Ing. Karel Kozák. Ukázce jsem byl přítomen, protože jsem byl ten den v tírně za matkou se vzkazem.

Tírna lnu byla umístěna až v zadní části zahrady sousedící s poli. Celý komplex tvořila vlastní tírna, strojovna, topírna a sušárna lnu, jeho sklad a stodola.

Samotná tírna lnu byla vlastně velká stodola s malými okny a velkými vraty, ve kterých byla ještě vstupní dvířka. Malá okna byla téměř neprůhledná navršeným lněným prachem. Střecha byla opatřena stříškovým větráním. Podlaha tírný byla hliněná. Tírna nebyla vytápěná, a tak v ní byla vždy teplota úměrná teplotě venku. Tření lnu probíhalo zejména v zimním období, ve velmi studeném prostředí, které ještě umocňoval častý průvan při otevírání vrat a dveří, protože bylo nutné často větrat.

Do hliněné podlahy tírný byly ve třech řadách zapuštěny hlavní pracovní nástroje - mēdlíce. Ty se skládaly ze dvou silných kůlů, na kterých byla nasazena spodní pevná část mēdlíce - dvě nebo tři lišty z tvrdého dřeva nožovitěho tvaru o síle asi 10 mm a výšce cca 100 mm. Proti pevnému noži pracovala obdobná část mēdlíce, upevněná šroubem na levé straně spodní části nástroje, která se obsluhovala pravou rukou. Zapadala do spodních nožů a lámala stonky lnu. Ty pak jako tzv. pazdeři padaly na zem a v ruce obsluhy zůstávala vlákna lnu. Tření lnu na mēdlici se také označovalo jako krumplování.

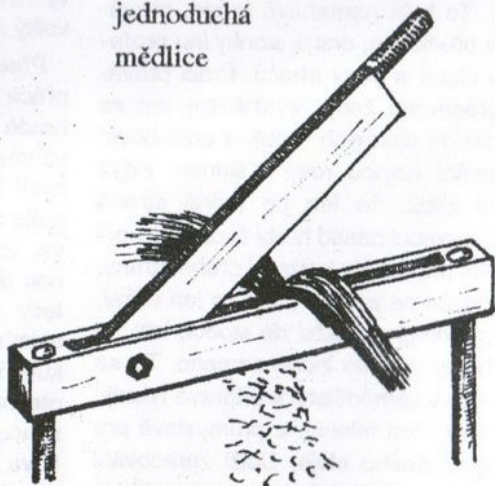
Při této práci vznikalo velké množství velmi jemného mastného prachu, který

poletoval tírnou, neustále rozvířován máním třeného lnu. Prach se usazoval na oknech, trámech, zdech i na zemi. Při seběmenším průvanu se z těchto míst uvolňoval a zvyšoval koncentraci prachu v prostoru tírný. Pracovníci tírný tímto prachem byli velmi znečištěni.

Z tírný se vešlo do podobného objektu, ve kterém byl umístěn stroj na lámání lnu před třením. Stroj, kterému všichni říkali pouze "mašina", byl celkem jednoduchý. Sestával z kovových válců asi 80 cm dlouhých, o průměru kolem 10 cm, které byly podélně rýhované do hloubky asi 1 cm. Celkem 8 válců nahoře a 8 válců dole do sebe zapadalo podélnými ozubý a při roztočení drtilo stonky lnu. Stroj byl upevněn na betonové desce, byl velmi hlučný a prašný.

Na tuto část budovy navazovala strojovna, které se říkalo "mašínhaus". V té byl umístěn silný elektromotor a širokým řemenem poháněl lámací stroj.

jednoduchá
mēdlíce

Na strojovnu navazovala suška s výtopncu. Suška byla vlastně stodola, jejíž podlaha byla zapuštěna asi 1 m pod úroveň terénu. V sušce byla dvě sušící patra.

Každé patro bylo utvořeno z tyčkového podlaží, takže vypadalo jako velký, položený tyčkový plot. Pod těmito patry vedlo kolem celé sušárny tepelné potrubí asi 50 cm v průměru.

Topilo se v přilehlé topárně. To byla temná, zakouřená sklepní místnost a v ní pod úrovní podlahy sušky pec s roštem, opatřená kovovými dvířky. Pod roštem byl otevřený popelník, ze kterého se popel shrabával po zemi do rohu topárny.

K sušárně přiléhala stodola, ve které byl len uložen, a ta celý objekt tírny Inu uzavírala.

V roce 1942 byli všichni polenští Židé zařazeni do transportů, které končily v nacistických koncentracích. Baschův podnik byl zkonfiskován a předán německé firmě Bergmann se sídlem v Lukách nad Jihlavou, jejímž majitelem byla žena. Správcem celého hospodářství fy Bergmann byl německý občan Fuchs, člen nacistické SA.

Dnes, v lednu 1997, jsem pravděpodobně posledním žijícím pracovníkem poslední tírny Inu v okolí Polné.

Zaměstnancem firmy Bergmann, zemědělství a tírna Inu Polná jsem se stal v červenci 1943 po vychození měšťanské školy, bylo mi 14 let a jeden měsíc. Původně jsem chtěl navštěvovat zimní rolnickou školu v Polné. Pracovní úřad mne proto přidělil do zemědělského hospodářství. Od října 1943 mne správce Fuchs zařadil do tírny Inu, kde jsem se stal jejím nejmladším zaměstnancem.

V tirmě bylo zaměstnáno 23 - 30 pracovníků. Byla to práce sezonní. Po zpracování zásob vykoupeného Inu byla část dělnic zaměstnána v zemědělské části podniku, další odešly pracovat do zemědělství jinam (Amylon, Wollmann), do lesa, do cihelny, nebo byly bez práce a vě-

novaly se příležitostnému sběru lesních plodin.

Zaměstnání v tirmě Inu bylo pokládáno za podřadné, Práce byla namáhavá a zdravotně závadná zvláště pro mladé lidi. Proto zde tradičně pracovaly starší ženy, jejichž věk se pohyboval, pokud se pamatují, od 35 do 60 let. V tirmě pracovaly ženy ze všech částí Polné. Z Pod Kalvárie to byla paní Procházková, z Nerudovy ulice pí Pospíchalová a Mottlová, z ulice B. Němcové pí Kislingerová a Neprašová, z Podhory pí Filipenská, Svobodová, Matoušková, Dohnalová, z Karlova náměstí paní Veselá, z Pátku pí Strnadová starší a mladší, z Kateřinova pí Černá, Kovačiková a moje matka Kristina Krátká, ze Zápekli paní Vajcová, dokonce ze Záborné docházela paní Andělová. Jména dalších si už nepamatuji. Administrativu tírny vedl Otto Šlapal, provoz celé tírny řídil Josef Jelínek.

Tírna byla za okupace prohlášena válečně důležitým podnikem. K tomu se váže událost spojená se stávkou v září 1942. V sobotu odpoledne nenastoupily ženy tírny do práce. Využily nepřítomnosti správce a dalších technických pracovníků, v poledne skončily a odešly domů. Odchod zdůvodnily tím, že mají rodiny, zaměstnané muže, a že musí vyprat prádlo.

Správce Fuchs hlásil již v neděli situaci vedení firmy do Batelova. V pondělí ráno odjel můj otec do práce ranním vlakem a matka odešla kolem 5. hodiny do tírny. Asi za hodinu po energickém zaklepaní k nám do světnice vstoupili tři muži, jeden z nich se německy představil jako Geheimstaatspolizei (gestapo) a ptal se, kde je matka. Odpověděl jsem, že v práci. Na to beze slova odešli. Kdo je k nám poslal, jak se dověděli, kde bydlíme, jsem nikdy

nejzjistil. Ihned jsem vstal, oblékl se a utíkal přes Pastviště kolem potoka a Jozlova pekařství do tírny, kde jsem sdělil matce, že se po ní shání gestapo. Všechny ženy byly překvapené, vyděšené a čekaly, co se bude dít. Gestapáci se do tírny dostali později, protože se zdrželi na obecním úřadě. Zadrželi tři ženy: paní Svobodovou z Podhory, moji matku, jméno třetí si již nepamatuji.

Odvezli je na obecní úřad, tam je vyslychali a uložili trest policejní vazby. Paní Svobodová a ta další dostaly 5 dní, mé matce dali tři dny, protože prý se dobře hájila a gestapa se nebála. Vazbu nastoupily hned v úterý do vězení Okresního soudu v Polné. Pamatuji se, že se ženy při pohřbu děkana Josefa Vítky dívaly zamřížovaným oknem. Podle věžičky s hodinami na střeše soudní budovy se tehdy říkalo, že "sedí pod hodinami".

Ženy nastoupily trest vězení ráno a měly být po odpykání i ráno propuštěny. Na jejich žádost je však soudní zřízenec a vězeňský dozorce Roman Ptáček propustil místo ráno již večer. Tento čin nezjištěná osoba hlásila gestapu do Jihlavy a to předalo celou věc soudu do Třebíče. Šetření se protahovalo až do prosince 1943, kdy byla moje matka odsouzena na 7 měsíců a obě ženy na 9 měsíců žaláře za navádění k trestné činnosti maření rozhodnutí gestapa. Dozorce Ptáček byl odsouzen k 18 měsícům žaláře.

Správce tírny Fuchs však nechtěl přijít o tři pracovní síly, a tak firma Bergmann neustále žádala o odklad nástupu trestu. Trest skutečně do konce války nenastoupily. Fuchs vždy při dalším odkladu říkal, ať dobře pracují a "až Říše vyhraje, Vůdce udělí všem milost".

Někdy na podzim v roce 1948 obdržela matka úřední zásilku od soudu z Třebíče.

Otec matce žerterem říkal, že asi bude muset konečně nastoupit ten gestapácký trest. Zásilka však matce oznamovala, že na základě amnestie prezidenta republiky Klementa Gottwalda byl rozsudek třebíčského soudu z roku 1943 zrušen.

Pan Ptáček byl obdobně "reklamován" a trest nenastoupil. V knize "Polná 1242 - 1992" na str. 153, řádek 12 - 16 je záležitost pana Ptáčka uvedena, o celé situaci se však kniha nezmiňuje. Proto uvádím tuto příhodu pro úplnost celou.

Tření lnu bylo každý rok zahájeno na podzim po sklizni. Do práce se chodilo ve 4 až 5 hodin ráno, aby se co nejdříve zpracoval v noční době usušený len. Sociální zázemí pro 20 - 30 žen byla jedna místnost rozměru asi 4x5 m s jedním elektrickým světlem, kovové umyvadlo s tekoucí vodou a jedna dřevěná budka jako záchod u zahrady. Voda se ohřívala na kamínkách v různých nádobách. Kdo si přinesl vařené jídlo, ohříval je ve žhavicím popelu dole u pece sušky.

Tato jediná místnost sloužila jako šatna, jídelna a umývárna. Pracovníci nedostávali od podniku žádné pracovní oděvy. Občas obdržely ženy poukaz na pracovní plášť. Ke zmírnění vdechování nebezpečného prachu obdrželi pracovníci tírny primitivní masky z tuhého voskového papíru, které chránily částečně nos a ústa. Byly technicky nevhodné k nošení a také většinou nebyly používány. Proti vdechování prachu byly používány šátky přes ústa a nos.

Celkový stav sociálního zázemí a hygieny byl zdrcující, německým správcem však nebyl nijak řešen. Občasné připomínky žen odbýval tím, že německý voják musí snášet těžší podmínky a že bojuje proti bolševikům a plutokratům i za ně. Je nutno poznamenat, že správce Fuchs,

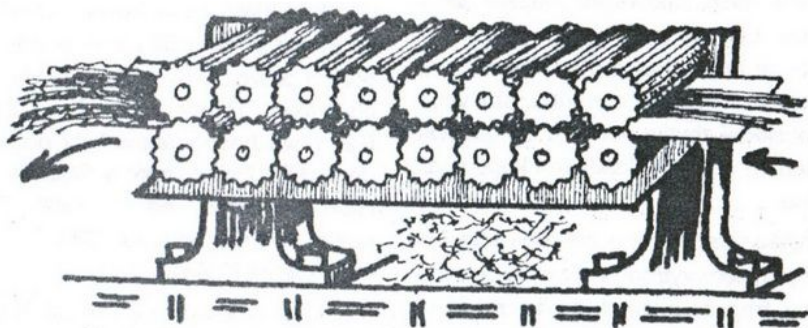
přestože byl členem SA, byl tak malé postavy, že nebyl do německé armády odveden.

Práce v tírně lnu začínala nákupem lnu od zemědělců v Polně a hlavně z okolních vesnic. Zemědělci dováželi fůry na váhu ke stodole. Po zvážení byl len oceňován podle jakosti technikem Jelínkem. Oceňování bylo velmi dohadovací. Kvalita lnu se posuzovala podle délky stébla, barvy a pevnosti vlákna. Kvalitní len byl barvy modravě hnědé. Nesměl být mokřý nebo plesnivý. Nekvalitní byl krátký, tenký, zrzavý nebo černý. Podle dohodnuté kvality byla určena cena. Dobrý len byl placen velmi dobře. Jeho výkupní cenu si však již nepamatují a také nevím, kolik obdržela pracovnice za 1 kg vytřeného lnu. Nakoupený len pracovnice skládaly do stodoly a na sedlácích žádaly "dyškreci", což byla finanční odměna. Žádaly obvykle "zeleň", což bývala tehdejší stakoruna. Odměna šla do společné "kasy", ze které se pak nakoupilo pohoštění pro pracovníky tírny na konci masopustu. Bylo totiž dlouholetou tradicí, že ženy z tírny - pazderačky - vystrojovaly o masopustu maškary,

kteří obcházely podstatnou část města a obchůzku končily hostinou.

K dalšímu zpracování byl len ze stodoly přenášen v polední době do sušky. To bylo tzv. "stavění lnu". Teplota v sušce dosahovala přes 60 °C. Velké teplo bylo v sušce po nočním sušení ještě při dalším stavění lnu, a tak ženy, které stavěly len na rošty sušky, používaly opravdu jen to nejnужnější oblečení, většinou jen spodní prádlo. Při nízkých prostorech sušky bylo stavění lnu prováděno téměř v předklonu. Jednotlivé stonky postaveného lnu prolínaly ojediněle lafkovým lešením a dotýkaly se tepelného potrubí. Proto byly tyto stonky pečlivě sbírány a lešení zesponu čištěno, aby bylo zabráněno možnému vznícení lnu. Přesto někdy v době kolem roku 1939 (přesné datum nevím) došlo k požáru sušky.

V době okupace byl topičem sušky známý polenský občan Karel Varhánek z Karlova náměstí. Kotelnou byla černá místnost pod úrovní podlahy sušky s velmi primitivní pecí, ve které se topilo pazdeřím, což byl odpad při tření lnu. Pazdeř obsahuje mnoho výbušného mastného lněného

princíp stroje na lámání usušeného lnu

ho prachu a při jeho přikládání lopatou do pece bylo nutné je rovnoměrně rozestřít po peci, aby nedocházelo k výbušným vznětům. Topení v sušce začínalo odpole dne kolem 16. hodiny a končovalo až po půlnoci.

Ráno po zahájení práce byl len ze sušky odnášen k drticímu stroji. Já jsem pracoval nejvíce právě u něho. Len se v rozestřených hrstích vkládal opatrně mezi válce stroje, ten ho drtil, mačkal a rozdrčené stonky padaly v podobě pazdeří pod stroj, odkud se odklízely. Při vkládání lnu do stroje byla nutná velká opatrnost, aby se len neomotal kolem ruky a ta nebyla vtažena do stroje. Vlákna lnu vybihající z válců byla pracovníkem chytána rukou a opatrně podélným pohybem skládána na hromadu, ze které si ženy odebíraly len ke tření. Hluk vydávaný strojem byl tak silný, že mluvené slovo nebylo v drtírně slyšet a dorozumívání bylo možné jen posunky.

Upravený len byl konečně v tírně třen na mēdlíci. Dělnice jednou rukou (obvykle pravou) zvedala dřevěný nůž mēdlíce, mačkala jím len, který druhou rukou protahovala mezi mačkáčím nožem sanic mēdlíce. Len takto několikrát protažený mēdlíci se ještě čistil protíráním prsty rukou a měkce otloukal o mēdlíci, aby vypadaly poslední zbytky pazdeří. Zcela vyčištěný len se opatrně skládal na kupu vedle mēdlíce.

Kvalita vytřeného lnu záležela velmi na jeho správném vytřeni. Pokud byl len přesušený, trhal se a lámal na drticím stroji i na mēdlíci. Pokud byl nedosušený, namotával se na válce stroje, a ten musel být zastavován a čistěn. Na mēdlíci se mačkal a pazdeří se ze lnu těžko odstraňovalo. Práce se třením lnu končila v poled-

ních hodinách. Po ukončení třeni si každá dělnice svůj vytřený svazek odnášela cestou přes zahradu dolů k hospodářskému stavení, kde byly svazky váženy a znovu čistěny, až byly odstraněny poslední zbytky koudele - těm se říkalo "hačky". Po úplném pročištění lnu od "haček" byly hrsti podélně lehce smotány a svázeny do balíků stejné váhy podle požadavku odběratele. Z polenské tírny byl len odvážen k další obchodní manipulaci do skladu firmy Bergmann v Batelově.

Za vytřený len byla mzda vyplácena týdně. Jedna dělnice vytřela za den 25 - 35 kg lnu. Podle kvality a připravenosti lnu ke třeni a podle fyzických možností jednotlivých žen. Já jsem jako mladistvý do 15 let měl hodinovou mzdu 80 haléřů.

V tírně jsem pracoval jednu sezónu od srpna 1943 do jara 1944. Potom jsem byl přemístěn k zemědělské práci a na podzim 1944 jsem začal navštěvovat zimní rolnickou školu v Polné.

Tírna pracovala až do jara 1945. Německý správce Fuchs s manželkou uprchl v dubnu 1945 z Polné koňským povozem před blížící se frontou. Údajně byl zadržen v květnu 1945 za Jihlavou. Původní majitel Basch se nevrátil z koncentračního tábora a provoz tírny nebyl po květnu 1945 obnoven. Prostory celého bývalého Baschova hospodářství byly později předány JZD Polná, potom Státnímu statku Havlíčkův Brod, od 1.7.1960 Státnímu statku Polná a od roku 1993 vlastní tento objekt firma KOVAK s.r.o.

Práci v tírně popisují tak, jak si ji po padesáti letech pamatuji. Tehdy jsem byl mladý kluk a vše o čem píší, byly pro mne zážitky, na které často vzpomínám, i když ne vždy v dobrém. Jenže i tak jsme tenkrát žili v naší Polné.

O ZÁLEŽITOSTECH VEŘEJNÉHO POŘÁDKU

Podle současné právní úpravy zákona o obcích - zabezpečuje městský úřad ve své působnosti mimo jiné i místní záležitosti veřejného pořádku. K jejich zabezpečení je oprávněný vydávat pro svůj územní obvod obecně závazné vyhlášky, se kterými jsou občané města seznamováni na úřední desce veřejně přístupné v budově radnice.

Podívejme se na tuto záležitost do historie města, na počátek tohoto století; seznáme, jak tehdejší zastupitelé v kompetencích daných jim zákony Rakouska-Uherska zabezpečovali veřejný pořádek v obvodu Polné.

Dočteme se o tom v Policejním řádu pro obvod města Polné, schváleném na schůzi obecního zastupitelstva města Polné dne 30. prosince 1904. Po přečtení tohoto dokumentu si můžeme položit otázku, proč právě Policejním řádem nazvali zastupitelé tento předpis, publikovaný v útlém svazku tiskárnou známého B. Zapletala z Polné.

Vraťme se ale k obsahu tohoto dokumentu. Mnohá z jeho ustanovení odval čas, nad některými se můžeme dnes již jen pousmát, jiná mají ve své podstatě trvalou platnost.

Rozsah Policejního řádu rozděleného do šesti samostatných částí se 77 články svědčí o snaze zastupitelů pokrýt vyčerpávajícím způsobem záležitosti veřejného pořádku i bezpečnosti místních obyvatel v uceleném předpisu. Nebylo by proto seriózní kritizovat tento předpis jako obsahově nevyvážený. Nepochybně přispěl ve své době k naplnění cílů, které si v zájmu veřejného pořádku a bezpečnosti ve městě vytknul.

O tom, že snahou zastupitelů bylo jednotlivá ustanovení uplatnit v každodenním životě, svědčí již úvodní ustanovení, podle kterých se "za přestupky v tomto řádu obsažené ukládá trest peněžitě pokuty do obecní pokladny do 20 korun a v případě nedobytnosti vězení do 48 hodin". Do šatlavy mohl hříšníka poslat buď sám starosta, nebo jeho náměstek se dvěma radními.

Co tedy bylo obsahem jednotlivých ustanovení uvedeného Policejního řádu?

V části I.-Veřejná bezpečnost-jsoo ustanovení, upravující povinnosti při konání veřejných slavností, divadel, produkcí a shromáždění vůbec s tím, že "veřejné průvody, stěelba z hmoždířů, vypalování ohňostrojí atd., si vyžadují povolení policejního".

Další ustanovení v této části stanovila povinnosti majitelům domů a ubytovacích zařízení o ohlašování ubytovaných cizích osob, povinnosti hostinských a pořadatelů tanečních zábav, ustanovení o uzavírací hodině.

K ustanovením, nad kterými se dnes můžeme jen pousmát a která by se asi nezamlouvala pánům klukům (i dívkám), najdeme v čl. 23 ve znění: "Obcházení dětí ustrojených za Mikuláše neb Tři krále není dovoleno".

Naproti tomu je v současné době aktuální ustanovení zaměřené proti různým vandalům a dnešním sprejerům, obsažené v článku 26 : "Zlomyslné poškozování nebo mazání soch, obrazů, pamětních desek, veřejných nápisů, firem a domovních zdí, poškozování sadů, pouličních svítilen apod. jest trestné a přistižený

jest kromě toho povinnen hradit škodu způsobenou".

V části II. - Bezpečnost a frekvence - stanovilo zastupitelstvo povinnosti majitelům nemovitostí při údržbě chodníků, a to nejméně každou sobotu a před každým svátkem, povinnosti při odklizení sněhu, ale i při převážení a skladování ledu, dále pak povinnosti při zřizování výkladních skříní, vystavování bud a stánků. Najdeme zde i povinnosti uložené občanům při skládání hnoje i o způsobu průhonu dobytka městem, průjezdnosti ulic atd. Výkladní skříně mohly být zřizovány jen se svolením městského úřadu a tak, aby chodci nebyli obtěžováni. Bylo pamatováno i na občany vyššího věku a to v čl. 33, podle kterého "Záclony nad výklady smí nejnižší 2,3 m nad zem dosahovati". Za povšimnutí stojí i ustanovení o - v dnešní terminologii - bezpečnosti práce, - podle kterého "Čistiti okna mimo přizemí jest dovoleno pouze osobám, které jsou ochranným pásem kolem těla připevněným opatřeny".

V části III. - Bezpečnost osoby, zdraví a majetku - jsou obsažena ustanovení, která dnes najdeme v obecně platných právních zásadách o provozu na veřejných komunikacích, předpisech veterinárních, cenových, požární prevence a zásadách obecné hygieny.

Značnou pozornost věnovali v této části ukládaným povinnostem při zpracování masa a masných výrobků, výrobě a prodeji potravin. Dočteme se také, že "Řezníci a pekaři byli povinni cenu a váhu svého zboží předem městskému úřadu oznámiti a ceny ty stále v krámě na přístupném místě mít".

Pamatováno bylo i na příznivce pěnivého moku. Pivaře jistě potěší ustanovení čl. 43 : "Pivní tlakostroje mají podle potře-

by a co nejčastěji čistěny býti, hlavně pak pivní trubky. Vzduchová roura pak na kotel musí tak upevněna býti, aby nikde vzduch neucházel. Zevní konec vzduchové roury budiž vždy na svěžím vzduchu umístěn a opatřen proti vniknutí látek znečišťujících". Pod tímto, pivní hygienu vyčerpávajícím ustanovením se ještě dočteme, že "Dozor nad zachování této čistoty vede policie".

Policejní řád vzpomněl ve svých ustanoveních také milovníků slunce a vodomilů, když jim v čl. 44 stanovil, že "Koupání dovoleno jest pouze v plavkách neb koupacím oděvu a jen na vykázaných a veřejně vyhlášených místech".

Motoristé by se dočetli, že rychlá jízda ve městě se zapovídá, zapovězeno bylo i "bezpotřebné a svévolné práskání bičem". Při jízdě na saních muselo vždy na "dobře znějící zvonky pamatováno býti".

Mimořádná pozornost podle rozsahu v pěti samostatných člancích byla věnována psům a jejich majitelům. Psem byl zakázán vstup do veřejných místností, na plovárnu, do sadů apod., nebylo trpěno pavalovat se ve dne na chodníku a na ulici, ani pobíhání v noci. Dbáno bylo zejména na zdravotní stav psů.

V závěru této části jsou po zkušenostech ze zničujícího požáru města stanoveny podrobné povinnosti k ochraně před požáry.

V části IV. - Veřejná mravopověstnost - byla věnována pozornost dítkám pod 14. rokem stáří, učňům a žákům, povinnostem rodičů, opatrovníků, mistrů a službovanců při jejich výchově.

V době, kdy nebylo ještě ani potuchy o zákonu na ochranu zvířat platilo již v Polné ustanovení, že "Trestu podléhá ten, kdo tažná zvířata nesmírným nákladem

neb vůbec jakýmkoliv jiným způsobem trýzní nebo štve".

V této části se ale také dozvíme, jak se zastupitelstvo vypořádalo s problémem, který se dnes snaží řešit některá města včetně Prahy. S odvoláním na ustanovení § 504 - 516 trestního zákona najdeme v čl. 63 ustanovení, že: "Veřejné nevěstky, které pobíhají po ulici, potloukají se v tanečních sálech aneb se okázale staví do oken a dveří hostinců, aneb svým chováním a vystupováním pravidla slušnosti a mravnosti urážejí, propadají trestu a budou postrkem, nejsou-li sem příslušnými, do své obce domovské dopraveny. Totéž platí o přivádění takových ženštin do hostinců a o hostinských, výčepních, majitelů domů neb poskytovaných příbytků, kteří nedovolenou živnost s nevěstkami provozují neb podporují".

Část V. - O pohřbech - se zabývá ve 12 člancích posledními věcmi člověka, pohřebními průvody a chováním na hřbitově.

V části VI. - Pořádek pro povozy soukromé, omnibusy, fiakry a drožkáře v nádraží polenském - reagovalo zastupitelstvo velmi pružně na zahájení provozu na místní trati do Polné dne 17.11.1904. Můžeme se dnes domnívat, že zastupitelstvo, jak se z této části dozvíme, chtělo čelit tomu, čemu dnes říkáme válka taxikářů. Pro zajímavost citujeme zde úplně znění čl. 77:

"Povozy před nádražím řadí se při příjezdu na tamní stanoviště do řady tím způsobem, aby koně vždy k okresní silnici obráceni byli.

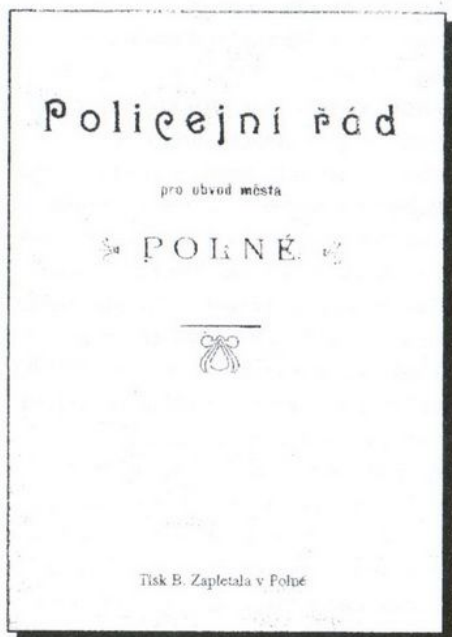
V řadě přední postaví se povozy domácí, v řadách zadních omnibusy a povozy cizí.

Řady od sebe musí tak vzdáleny býti, aby na zavolání mohl bez překážky každý

povoz kupředu a doleva ze řady před východ předjetí.

Volný vchod i východ nesmí nikým rušen býti a naprosto se netrpí, aby kočové východ obklopující pokřikováním obecnstvu se vnucovali neb jakýmkoliv způsobem toto obtěžovali. Přestupky toho pořádku podléhají trestu v Pol. řádu vytčenému".

Mnoho, mnoho se od vydání polenského Policejního řádu změnilo. Změnily se společenské podmínky, nastal ohromný rozvoj techniky. Podstatné ale je, jak jsme se mohli jen na některých vybraných ustanoveních z jednotlivých částí přesvědčit, že tehdejší zastupitelé neponechávali záležitosti veřejného pořádku náhodě, že své funkce vykonávali zodpovědně ku prospěchu města a jeho obyvatel.

POLNÁ PO VELKÉM OHNI

V polovině 19. století byla Polná významným městem v oblasti Českomoravské vysočiny. Byla sídlem Okresního soudu, rozvíjela se tu řemesla a hlavně tu kvetl bohatý kulturní život. Hrál se divadlo, do Polné se sjížděly různé osobnosti českého obrození a od roku 1862 existoval již v Polné pěvecký spolek Čestmír. Obecní rada plánovala další rozvoj města. Ačkoliv město postihovaly čas od času různé pohromy - požáry, mor, průjezdy vojsk, žádná z těchto pohrom nezasáhla do života města tak, jako ta, která přišla 4. srpna 1863. Když se odpoledne kolem třetí hodiny ozvalo první zvolání "hoří" a zazněl zvon z děkanského chrámu, který oznamoval oheň ve městě, nikdo nemohl tušit, co tento oheň způsobí.

Oheň vznikl v domě pod kostelem č. 12 (dnes 13), který patřil Emerichu Lachenbauerovi. O vzniku požáru kolovalo několik verzí, nejpravděpodobnější se zdá ta, kterou popsal František Pojmon. "Pod kostelem na dvoře č.12 stála stodola, v níž se mlátilo žito. Před stodolou několik žen vytřásalo len a na dříví hačky sušilo. Tento len se neznámým způsobem náhle vzňal a za neobyčejné příhodných podmínek se rychle rozšířil". Oheň se rozšířil přes děkanství, kde bylo uskladněno hodně dříví, na sýpce hrnky se sádlem, máslem a medem. Při hašení se začal tuk rozstříkovat po sousedních střeších, které se vzňaly. V té době také bylo suché a větrné počasí a hned od počátku byl nedostatek vody. Čtrnáct stříkaček a stříkačky ruční nic nezmohly proti rychle se šířícímu ohni.

Polná v té době čítala 572 domů a 6.541 obyvatel. Je až neuvěřitelné, že během několika hodin zcela shořelo 189 domů s většinou hospodářských budov a bez přístřeší zůstalo 3.000 lidí, tj. polovina obyvatel města.

Lidé zachraňovali holé životy a utíkali z města jen s tím, co pobrali do rukou a na záda. Většinou se uchýlovali do okolí, především na Pastviště, Kateřinov a Zápeklí. Zachráněný dobytek se potuloval po okolí. Shořely veškeré zásoby potravin a píce pro dobytek. Byla to noc hrůzy, kdy ještě dohořívaly domy. Zcela shořelo děkanství, náměstí, Židovské město, Velký a Malý Pátek, Kandie, shořel Okresní dům, synagoga, hlavní škola, pivovar, byl značně poškozen děkanský kostel, věž spadla již v půl čtvrté odpoledne. Ráno nebylo co k jídlu, pekaři neměli z čeho a kde péci. Lidé byli zděšení, unavení, hladoví a hlavně zoufalí, neboť si nikdo nedovedl představit, co bude dál.

Byly zaznamenány také 4 oběti na životech : A. Miliánová, vdova po vězném, stačila ještě zazvonit, věž již hořela, a při spouštění dolů spadla na dlažbu, V. Pojmona z pohledu na hořící město ranila mrtvice, na J. Winklera spadla zeď a vdovu A. Kromperkovou našli uhořelou doma.

Zpráva o požáru se velmi rychle rozšířila již během odpoledne a v noci, kdy od Polné se valil dým a byla vidět ohromná záře. V okolí se začala organizovat pomoc pro polenské. První povozy s chlebem přijely hned druhý den ještě před polednem z Přibyslavi a z Jihlavy. V dalších dnech přicházela pomoc z okolních obcí a

měst - z Měřína, Třebíče, Štoků, Žďáru, Velkého Meziříčí, Německého Brodu, Humpolce a také z okolních vesnic.

Díky telegrafu a tisku se zpráva o velké katastrofě rozšířila nejen po českých zemích, ale i po celé Rakousko-Uherské říši. Např. jihlavský Sonntag-Blatt z 9. 8. již zaznamenává nejen popis ohně, ale současně vyzývá občany k pomoci. Na mimořádném zasedání rady v Jihlavě již 6. 8. byla schválena pomoc Polné ve výši 500 zlatých na nákup potravin. Na Polnou se konaly sbírky po celém mocnářství, pomoc přišla i z Ameriky, kde přispěli především krajané.

V Polné byl hned po ohni ustaven Podporovací výbor na pomoc pohořelým, jeho předsedou byl zvolen Bedřich Strasser - okresní přednosta. Výbor měl dalších 13 členů z řad měšťanů a účty vedl Edmond Sadil. Tento výbor přijímal dary peněžní i naturální a rozhodoval o jejich rozdělování. V prvních dnech šlo především o to, aby lidé měli co jíst. Každý den v 9 hodin se rozdělával chleba, případně další potraviny, eventuálně i šatstvo. Toto trvalo po celé čtyři týdny.

Dalším úkolem tohoto Výboru bylo odhadování škod. Bylo jmenováno 30 důvěrníků, kteří spolu s úřady škody odhadovali. Práce to byla nesmírně obtížná, neboť lidé si svůj majetek různě cenili. Postižení byli zařazeni do 6 tříd podle stupně postižení a podle toho byly stanoveny náhrady. V 1. třídě byli nejméně postižení - do 12 % a do 6. třídy zařazeni ti, kterým shořelo všechno. K dosažení co největší objektivnosti byl do komise zařazen vždy i jeden z postižených. Odhady škod byly provedeny během 2 měsíců, takže první výplaty odškodného byly uskutečněny již v říjnu, další potom v březnu a červenci 1864. I když se odhad-

ní komise snažily postupovat při odhadu co nejspravedlivěji, přesto po první výplatě podpory byly zjištěny některé chyby, které se potom vyrovnávaly při druhé a třetí výplatě. Bylo také pamatováno na řemeslníky, jimž bylo jednak zapůjčeno nářadí a jednak i dána podpora na nákup nového, neboť bylo nutno ihned začít s obnovou města.

Městská rada velmi brzy po ohni se začala zabývat plány na obnovu města, sledovala postup prací a rozhodovala především o obnově veřejných budov, např. výstavbě školy a jejím rozšíření, obnově Okresního domu, výstavbě jatek, pivovaru, jmenovala ponocné apod. Rozhodla, že na náměstí již nebudou obnoveny barokní štíty, které náměstí zdobily, ale že střechy musí být podél náměstí, domy odděleny dvěma ochrannými zdmi a na střechách musí být tvrdá krytina. Byl vyřešen i problém "náhrady" shořelých hodin na věži, než budou instalovány hodiny na Okresním domě, a to tak, že zvonek byl umístěn na náměstí a hodinář, který dříve obsluhoval věžní hodiny, odzváněl hodiny tímto zvonkem.

S obnovou města se započalo velmi rychle. Do města se hrnuly stovky zedníků a řemeslníků. Práce řídilo 6 stavitelů s mistry, a tak se podařilo, že do zimy většina domů byla alespoň pod střechou a některé byly zcela dostavěny. Ovšem za jakých obětí. Nastala velká drahota, neboť někteří mimopolenští využívali situace k vlastnímu obohacení a neměli s postiženými soucit. Většina lidí se musela zadlužit. Ve městě nebyl žádný peněžní ústav, takže postižení byli nuceni si vypůjčovat různě, mnohdy na lichvářský úrok. V knize Památní města Polny se píše, že do města přišlo hodně lidí, "ale takovou sebanku naše město nikdy nevidělo, neboť

to byly samy podvodníci a taškáři". Do zimy byl obnoven i kostel, nebyla však do- stavěna věž. V roce 1864 byly instalová- ny na postaveném Okresním domě věžní hodiny, postaven pivovar, založena záložna.

Zatímco Městská rada zabezpečovala obnovení života ve městě, Podporovací výbor stále pracoval na pomoci postiže- ným, tak jak docházely dary. 31.10.1864 uveřejnil Podporovací výbor "Děkuvzdání", ve kterém konstatuje, že v současné do- bě (tj. 15 měsíců po ohni) jsou opět do- stavěna veřejná stavení a větší díl soukro- mých domů a že bylo učiněno vše možné tak, že město nyní poskytuje obraz pří- jemného venkovského sídla. Oceňuje po- moc všech dárců, bez kterých by se tak rychlá obnova města nemohla podařit. Z uvedeného "Děkuvzdání" je patrné, jak velká pomoc byla poskytnuta. V poděko- vání byla oceněna pomoc např. státního ministerstva, které nařídilo sbírky v celém mocnářství, hraběte Belcrediho, místodr- žitele Království českého za dar 500 zl. pro řemeslníky, pánů místodržících a pre- zidentů v Terstu, Benátkách, Horních a Dolních Rakousích, Tyrolsku, Moravě, Štýrsku, Celovci apod., redakci Národních listů, Hlasu, Politiky, Tagesbote atd., hra- běňky Klotildy Clam-Gallasové, Emanuela knížete z Collalto a dále krajských a okresních přednostů, duchovenstva, měst a obcí.

Škoda způsobená ohněm byla odhad- nuta na více jak půl miliónu zlatých. Pojiš- tění pohořelí obdrželi 120.344 zl. a sbírky vynesly částku 56.166 zl. (kromě naturál- ních darů). Tak byla škoda finančně po- kryta asi z jedné třetiny.

Je sice pravda, že k obnovení města i jeho chodu došlo prakticky během 1 - 2 let, obyvatelé však žili v nouzi, neboť byli zadlužení a dlouho spláceli své dluhy. Po- žár vznikl v době, kdy v ostatních měs- tech začaly vznikat továrny a řemeslná výroba se měnila v průmyslovou. V Polné bylo před ohněm nejvíce rozvinuto řeme- slo soukenické, obuvnické a kožařské. Ti- to řemeslníci však na zavedení tovární vý- roby neměli peníze a kromě toho ztratili i výnosné vojenské dodávky, neboť armá- da začala objednávat v továrnách. Mnoho lidí nemělo práci, nebo se nedokázalo uži- vit. Začal velký odliv obyvatel, kteří se stěhovali do Vídně, Brna, ale také do Ameriky. Celkem v té době odešlo z Pol- né kolem 2.000 lidí, kteří se většinou již nevrátili. Nastal celkový útlum, lidé byli unavení, vyčerpaní, zadlužení. Depresivní stav zřejmě postihl i radní města, neboť se upustilo od různých plánů, které si dří- ve město vytklo za cíl, jako např. dívčí ly- ceum, reálka, železniční dráha, zřízení to- váren. Polná se z požáru vzpamatovávala několik desetiletí a již nikdy nenabyla dří- vějšího významu.

Použitá literatura :

František Pojmon: Polná

Alois Šimka: Zkáza Polné (zpracováno podle B. Rérycha)

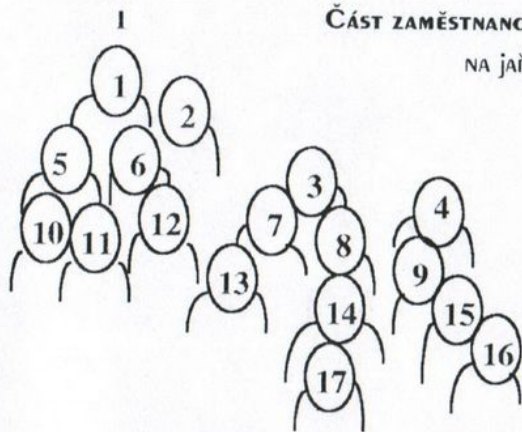
Okresní archiv Jihlava : Kniha Památní města Polny díl druhý od r.1836- J. A. Sadil - zápis A. Pittner

Kniha Památní města Polny od r. 1042 až do nynějších časů - J. A. Sadil

Jednací protokol - Městská správa Jihlava od r.1849

ČÁST ZAMĚSTNANCŮ TÍRNY LNU V POLNÉ
NA JAŘE 1944

- 1 Jelínek Josef
- 2 Šlapal Otto
- 3 Benc
- 4 Forek

- 5 Krátký Jan
- 6 Krátká Kristina
- 7 Strnadová Miluše
- 8 Neprašová Josefa
- 9 Svobodová Terezie
- 10 Veselá Marie
- 11 Filipenská Marie
- 12 Čumplová Marie
- 13 Procházková
- 14 Veselá Marie
- 15 Kislíngrová Anast.
- 16 Pospichalová Terezie
- 17 německý správce Fuchs

1. Hnízdo kulíka říčního s vejci.

2. Před líhnutím odstranili kulíci kamínky.

3. Sameček kulíka u hnízda.

4. Samička kulfka na hnízdě.

sokolská akademie, prosinec 1932

VZPOMÍNKY

Jsem ročník 1913. Měl jsem krásné mládí v Polné a stále na to rád vzpomínám. V Polné jsem vlastně žil až do vychození 4. třídy měšťanské školy.

V roce 1924 nás postihla rodinná tragédie. Otec se vrátil z I. světové války a brzy zemřel na zápal mozkových blan. Zůstali jsme tři chlapci ve věku 11 a 8 let, nejmladšímu byly 3 měsíce. Já jsem si v osmi letech vůbec neuvědomoval, co to znamená pro maminku, aby nás dobře užívala a hlavně vychovala - mamince bylo 32 let. Vychodil jsem obecnou školu, kde nás učila Josefa Chudobová, a na měšťance nás učili Břetislav Rěrych, Stanislav Teska, Václav Kouklík, Kouklíková a Ida Kopecká. Byli to výborní učitelé. Katecheta Šebestík a kaplan Obršlík nám dali dobré morální základy do života.

Od mládí jsem chodil do Sokola. Oddíl žáků a dorostenců vedl výborný cvičitel Antonín Varhánek. Dále jsem byl v oddíle skautů, který založil učitel hudby Roman Linhart v roce 1925. V oddíle byli také starší kamarádi Otta Sázavský a Josef Kuhn. V té době nebylo tolik finančních prostředků, stan jsme vyráběli z kalika a po domácku impregnovali. Chodili jsme na Dářko, myslivci nám půjčovali chatu v lese Ochoz. V roce 1925 jsme se vydali pěšky po Sázavské stezce do Prahy. Pan Linhart byl báječný člověk. Pro nás kluky hodně udělal, přestože někteří občané soudili, že by se měl více zajímat o své povolání.

Najednou tak nějak vše uteklo a blížil se rok vychození školy. Co budu dělat, jsem v té době nevěděl. Byl rok 1928 a k nám se blížila velká hospodářská krize a nezaměstnanost. Po rozpravě s maminkou nám poradil hodinář Gross zajít za profesorem Jaroslavem Pittnerem, který měl dům - hotel Zlatá hvězda na Husově náměstí. Byl to skromný a vzdělaný muž, polenský rodák, vnuk buditele Antonína Pittnera. Učil na pražském vysokém učení v Praze. Vyzpovídal mě a poradil mi, abych se šel nejdříve učit a potom studovat. Našel mi místo ve světoznámé továrně AEG Podmokly. Zároveň mi zařídil výměnu v německých rodinách, kde jsem se naučil dobře německy. Po vyučení jsem byl přijat na vyšší strojnickou školu v Praze. Ta výměna byla pro nás ekonomicky výhodná. Pittnerovu moudrost jsem oceňoval celý život jak ve škole, tak v praxi, když jsem pracoval plných 43 let jako vedoucí konstruktér v ČKD. Když jsem studoval, kamarádil jsem s Růženkou Teskovou. Samozřejmě jsem byl zván do rodiny. Pan učitel Teska měl auto "Z4" a s tím jsme jezdili na Orlík, kde měl pan učitel svého otce. Byl to vzácný člověk a nadaný řezbář. Stropy a veškerou tu nádheru na zámku vyřezával a na počest se dodnes tato krásná práce jmenuje po tvůrci Teskovi. Strýcem pana učitele Tesky byl slavný malíř Mikoláš Aleš. Jeho dcera byla Marina Alšová-Svobodová, kterou jsme s Růženkou Teskovou často navštěvovali. Marie mi dala na památku knihu "Spalí-

ček" s věnováním. Jediná dcera Teskových Růženka zemřela za války. Z této smutné události jsme se dlouho nemohli vzpamatovat.

Pana učitele Tesku jsem znal velmi dlouho, byl mým nejlepším přítelem, přestože byl starší. Obdivoval jsem jeho zručnost a dovednost v práci řezbářské. Vyřezal spoustu krásných loutek, vyráběl také krásné rybářské pruty a navijáky. Raritou bylo, že měl v pokoji soustruh na kov, na němž pracoval. Byl výborný fotograf. Byl to člověk, který měl pro věc zápal a vše dělal s velkým fortem. Někteřími občany býval i nepochopen. Já jsem ho poznal zblízka a vždy jsem si ho vážil za jeho dobrotu a velké kamarádství.

Vím, že Polná měla více významných osobností. Píši však o lidech, kteří mě připravili do života. Díky jim jsem se v životě dobře uplatnil. A pokud jsem ve světě potkal Poleňáka, který něco dokázal, a bylo jich hodně, měl jsem z toho vždy velkou radost.

Pozn. redakce: Jan Vitek žije v Praze 9 (Kbely). Je členem Klubu za historickou Polnou již třetí rok. Polnou navštěvuje dle možnosti 2-4krát do roka. Spolu se vzpomínkami nám zaslal deset překrásných fotografií Stanislava Tesky. Většinou jde o neobvyklé, velmi zajímavé záběry na Polnou. Fotografie jsou uloženy v archívu Klubu. Panu Vítovi ještě jednou děkujeme.

OTEVŘENÝ DOPIS

PANU BOHUSLAVU HLADÍKOVI K 79. NAROZENINÁM

Vážený pane Hladíku,

samozřejmě, že jsem polenský patriot - a nejen proto, že se v domě pod Dolní branou narodila moje maminka. Samozřejmě - také špatný patriot, protože spoustu věcí o Polně a Polensku jsem se nenaučila.

Ale vím, na koho se mám obrátit, když potřebuji potvrdit správné údaje, ověřit, co napsali jiní ve velmi hluboké minulosti i nedávno, nebo když klopotně hledám a stále nenacházím cestu ke kořenům.

Jdu za Vámi.

Vždycky mi podáte pomocnou ruku nezištné spolupráce a já díky tomu pak mohu odevzdat text beze studu. Jste pro mne panem profesorem města Polná.

Věřím, že k Vám budu moci ještě hodně dlouho chodit na přednášky a upřímně Vám přeji hezkou Polnou.

Vaše

Ljuba Vašáková

Polná 19.1.1997

HNÍZDEČKO Z KAMÍNKŮ

Při zmínce o ptačím hnízdě se nám obyčejně vybaví vysoký strom, strmá skála, nepřístupná bažina. Ve skutečnosti jsou však některá hnízda lehce přístupná. Bývají však obyčejně velmi dobře skryta před zraky nepovolaných. Dnes se vypravíme k hnízdu zajímavého ptáka kulíka říčního, které je umístěno zcela jinak. Ptáček je o něco větší než skřivan polní a žije na písčinách u moří, rybníků a řek Evropy, severní Afriky a mírného pásu Asie. Jeho blízcí příbuzní, kulík mořský a kulík písečný jsou mu velmi podobní, ale žijí téměř výhradně u moře.

Kulík říční hnízdí pravidelně na rybnících Žďárska u Nového Veselí a Matějova a mezi Rudolcem a Bohdalovem, pokud nejsou zcela naplněny vodou, občas i u Dobronína na rybníku Trnčí hráz, kde byli 7.6.1982 nalezeni v jednom hnízdě tři mládí, ve druhém dvě vejce a 10.5.1984 pozorován jeden pár. Drobnými krůčky kulík rychle pobíhá po pobřeží a sbírá potravu, nejčastěji přímo u vody. Na písčině si zakládá hnízdo. Je to dosti mělký důlek, obyčejně v blízkosti několika větších kamenů, vystlaný schránkami chrostíků, úlomky lastur škeble rybníčné, vzácněji i trávou nebo drobnými kaménky. Vajíčka jsou barvou znamenitě přizpůsobena písčitému okolí. Jsou hruškovitá, béžově hnědá, s drobnými skvrnkami, v poměru k malému tělíčku ptáka velká, dlouhá asi 3 cm (obr. č. 1). Pravidelně bývají čtyři. Přestože je hnízdo nekryto, není snadné je najít, zvláště při větší rozloze písčiny.

V roce 1959 jsme našli na rybníku Pařežném u Rudolce hnízdo kulíka se čtyřmi vejci, které bylo vystláno kamínky. Při našem příchodu za týden byla již v hnízdě

čtyři mláďata, jedno ještě mokré, právě vylhlé. Překvapila nás pečlivost rodičů, kteří před líhnutím odstranili kamínky (obr. č. 2). Násadu vajec i mláďata se nám tehdy již podařilo vyfotografovat, s tím jsme se však nechtěli spokojit. Naši snahou bylo zachycení dospělých kulíků u hnízda. To však není jednoduché. Na písčině se není možné s fotoaparátem skrýt jinak než v maskované kupě, která však je pro svoji velikost nápadná. Proto nepřišli k hnízdům kulíci na rybnících Matějovském a Novoveselském. Teprve koncem května 1960 jsme měli úspěch na rybníku Belfrídu u Bohdalova. Našli jsme tam hnízdo se čtyřmi vajíčky na úzké písčině v zálivu. Námaha s postavením krytu byla odměněna několika zdařilými záběry u hnízda. Jeden z nás usedl do krytu s fotoaparátem, druhý z povzdálí pozoroval písčinu s kulíky, kteří mezitím vyplašení od hnízda, pobíhali okolo. Chvilu napjatého očekávání: přijdou kulíci k hnízdu? Naše obavy se brzy rozptýlily. Sameček nejprve nutil samičku, aby usedla na hnízdo a pobíhal okolo ní s tichým vábením. Ta se však k tomu stále neměla. Ke všemu ještě přiletěl třetí kulík od hnízda na druhém břehu. To bylo na našeho samečka přespříliš. Rychle zahnal vetřelce a potom sám utikal opatrovat násadu. Příběh rychlými krůčky, tak typickými pro kulíka, až těsně k hnízdu. Zde se chvíli zastavil, a v tom okamžiku byl pořízen snímek (obr. č. 3). Potom již sameček usedl na hnízdo. Neseděl však dlouho. Než mohl být pořízen další záběr, ozvaly se na hrázi rybníka hlasy čtyř asi dvanáctiletých kluků, kteří mířili do blízkého lesa. Snad tam měly nějaké hnízdo vrány, poštolky nebo sovy. To obyčejně na jaře kluky láká. Jakmi-

le sameček uslyšel hluk, zmizel z hnízda jako stín. Když hlasy umlkly v dálce, objevila se u hnízda samička. Opatrně došla a za chvíli již zahřívala zárodky svých přístích mláďat. Seděla jako vždy otočena hlavou ke břehu, odkud hrozilo více nebezpečí. V blízké skupince několika stromů u rybníka měl vysoko na okrajové větvi borovice hnízdo tuhyk šedý. Zpozoroval nějaké nebezpečí a skřekem varoval mláďata. Na takové varovné signály zvlášť ostražitých ptáků, například v lese sojky nebo kosa a u vody čejky nebo racka chechtavého, reagují i ostatní zvířata. Přimělo to i samičku kulíka ohlédnout se ve směru, odkud tušila nebezpečí, a my získali další snímek (obr. č. 4). Nepřítel však nezpozorovala. Snad tuhyka vyprovokoval náš neopatrný pohyb. Proto se samička uklidnila a dále spokojeně seděla v parném slunci.

Když pozorujeme kulíka říčního, zdá se nám jeho černý pruh na čele a přes oči i na volátku příliš nápadný. Ve skutečnosti

však to je dokonale mimikry. Sedohnědy hřbet na hnízdě splývá s okolím, výrazné kontrasty na hlavě jsou výborně přizpůsobeny ostrým stínům v prudkém slunci a dovolují kulíkovi, aby byl nenápadný, když otáčí hlavičkou.

V těsném, nepohodlném krytu bylo po půldruhé hodině odspodu vlhko, nohy zdřevěněly, obličej zalil mokrý pot. Přestože jsme kryt opouštěli velmi opatrně, samička odletěla z hnízda, a to zakrátko obsadil sameček. A my byli velice spokojeni, že jsme poznali hodně ze života těchto hezkých ptáčků. Ještě krátká zastávka v blízké rákosině, kde právě dva páry rákosníka obecného stavěly hnízda, a již jedeme domů, unaveni, poštipáni komáry, ale spokojeni s výsledkem. Těšili jsme se na příští návštěvu u hnízda kulíků. Dočkali jsme se však zklamání. Rybník byl zcela napuštěn vodou a obě hnízda kulíků zničena.

Jiří Jakeš

OBCNÍ PASTOUŠKA ČP. 45 V HRBOVĚ

Obecní domky, tzv. pastoušky, byly v našich obcích zřizovány pro chudé rodiny. Takový domek se nacházel v Hrbově u Polné, na začátku obce, asi 50 m od hlavní cesty vlevo. Hrbovská pastouška dnes již neexistuje, proto jsem hledal informace v zápisech a u pamětníků.

Dle Josefa Lašky byl objekt od roku 1940 již neobydlen, v té době byl již značně zchátralý, takřka na spadnutí. Pastouška byla stavebně posazena na malém návrší a dominovala celému dolnímu konci Hrbova. Celá pastouška - podlouhlá podezděná stavba měla tři místnosti, které vesměs obývali místní chudí a

nemajetní lidé. Jako střešní krytina byl použit šindel. Sociálním zařízením zde byl suchý záchodek, tzv. latrina. U pastoušky byl menší chlév pro chov koz. Na malém place pod "Kopečkem" se nacházel malý rybník nazývaný Pastoušák. Nad ním byla studna patřící k obecnímu domku. Celé místo se lidově nazývalo "Na pastouškách".

Opravy pastoušky zajišťovala finančně obecní pokladna, svědčí o tom několik zápisů v Knize protokolů z let 1932 - 1959, která je uložena v Okresním archivu v Jihlavě. Tak například záznam z 5. 12. 1932 nám sděluje, že je nutné opravit

obecní domek, jmenovitě Singerovu světnici. Další zápis z roku 1938 (bez přesného data) se zmiňuje o výměně starých dveří za nové ke světnici paní Singerové. Je zde ještě další výčet oprav a závad, týkajících se pastoušky.

Obec Hrbov respektovala nařízení a nemajetné z pastoušky živila. Ti chodili týden co týden k někomu jinému na stravu. Zaručovalo jim to tzv. domovské právo.

Pastoušku však neobývali pouze chudí,

Prameny a literatura :

Brabec S.: Hrbov - Popis usedlostí (strojopis)
Kniha protokolů 1932-1959 (Hrbov), SOKA Jihlava
Informace rodiny Laškových z Hrbova

František Mach

POLNÁ PŘED STO LETY

Opět zalistujeme v Pamětní knize města Polné a vrátíme se o 100 let zpět. Připomeneme si, co se stalo v roce 1897. Tento rok je velmi pestrý na události a mnohé z nich měly pro rozkvet města zásadní význam.

Na pokyn vyšších úřadů muselo obecní zastupitelstvo vyřešit problém, kam přemístit tradiční dobytčí trhy, konané do té doby na náměstí. Jednalo se také o provoz městských jatek. Z těchto důvodů obec zakoupila od Vojtěcha Sedláka tzv. Apatykářovu zahradu, sousedící s obecními pozemky. Radní Augustin Sedlák a Emanuel Procházka byli vysláni na prohlídku jatek do Humpolce a Německého Brodu. Odtud přivezli plány a zednický mistr Pardus je podle potřeby upravil.

Stavět se započalo v červenci 1896 pod dohledem již zmíněného mistra. V krátké době, a to v měsíci říjnu, byla stavba pod střechou. Na vedlejším volném pozemku u jatek bylo zřízeno tržiště a postavena mostní váha. A tak byl celý areál v hodnotě jedenácti tisíc zlatých připraven sloužit veřejnosti.

Předán do užívání byl v červenci 1897, když předtím, 29. června, byly jatky vysvěceny místním děkanem výslovně na

ale přespávali zde i Němci pracující v blízkém lomu, či hlídač lomu. Obecní domek byl v majetku Hrbova do roku 1953, kdy ho koupili Peřinovi a důkladně přestavěli na rodinný domek. Současně se zbouráním byl zavezen rybník Pastoušák. Zrušením rybníčku zmizel pochopitelně i jeho název, poslední připomínka toho, že zde kdysi stával obecní domek pro chudé - pastouška. Zmizely bohužel i časy, kdy lidé byli k sobě přátelštější.

přání společenstva řezníků v Polné. Řezničtí mistři ve svých slavnostních stejnojmenných, jejich pomocníci a učedníci spolu s panem děkanem se vydali v průvodu k jatkám. Na místo, po přivítání městskou radou, řeznický mistr Rudolf Vítek přivedl šestimetrákového býka, který byl poražen co první kus. Celá slavnost měla ukončení v zahradě U Slovana, kde všichni řezníci nová jatka a tržiště mohutně zapili.

V roce 1897 však Polná pocítila i velké ztráty. O jedné největší a nejsmutnější je zápis od starosty a kronikáře Rudolfa Sadila a doslovně zní: "Zasloužilý pŕrk mistr Antonín Pittner zemřel 24.8.1897 jako kmet 83 letý. Do této památní knihy zapisoval od roku 1850 (str. 65) až do roku 1894 (str. 195) a pŕrk mistroval téměř 24 let." A tak odešel jeden z nejvýznamnějších měšťanů Polné, který svému rodnému městu, jeho kulturnímu rozvoji, budování a zkrášlení zasvětil téměř celý život. Tomuto pozoruhodnému a významnému člověku nelze věnovat jen těchto pár řádků. Jeho nebyvalé zásluhy o rodné město, jeho životopis, budou zpracovány v podrobném článku, který otiskneme ve 3. čísle VI. ročníku POLENSKA ke stému výročí jeho úmrtí.

Sonja Sázavská a Jan Prchal

TĚLOCVIČNÁ JEDNOTA SOKOL POLNÁ

(V. část)

Než přejdeme k samotné činnosti sokolské jednoty, připomeňme si několik statistických údajů z roku 1930. Polenský soudní okres měl 8.444 obyvatel a 1.374 obydlených domů. Do soudního okresu, kromě Polné, spadalo 12 nejbližších obcí včetně Nížkova. Z výše uvedeného počtu obyvatel bylo 4.172 činných v zemědělství. Město Polná se rozkládalo na území 1.594 hektarů, bylo zde 665 domů a 4.101 obyvatel. Z tohoto počtu byla přibližně jedna desetina sportovně činná. Přes 400 osob bylo registrováno v Sokole, Sportovním klubu a ve Spolku polenských bruslařů. Krom toho zde provozoval svou činnost také Turistický klub, který vedl Břetislav Rérycha.

Během roku 1930 přešlo mnoho mladých členů Sokola do Sportovního klubu, který byl sportovně velmi úspěšný. K jeho činnosti se ještě vrátíme. Sokol Polná si přesto udržel 213 členů, z toho 95 žen. Odebíráno bylo 157 výtisků osmi sokolských časopisů. Počátkem roku se opět usilovně hledal způsob, jak vyřešit stavbu sokolovny. Mnoho dohadů, avšak k provedení záměru bohužel nedošlo ani v tomto roce. V srpnu Sokol pořádal novou atrakci - letní karneval s vojenskou hudbou. Dlouho připravovaný karneval se konal 23. srpna a snad bude vhodné ocitovat kronikáře Rérycha: "... měl slabý úspěch, neboť byl na maškary chudý a pro reklamu Bařovu byly z něj mrzutosti se živnostníky. Vynesl jen 11 korun." 22. srpna zemřela v jihlavské nemocnici ve věku 79 let manželka Václava Pojmana paní Emilie Pojmanová. Ve své závěti pamatovala, stejně jako její manžel, na

řadu polenských spolků. Snad i tato smutná událost měla částečný vliv na průběh letního karnevalu, jehož termín konání se již zřejmě nedal odložit. Urna paní Pojmanové byla uložena do kunštátské síně hradu vedle urny jejího manžela.

Počátkem roku 1931 Sokol projednal podmínky nové koncese provozování biografu, kterou mu udělil zemský úřad. Pro Sokol byl provoz biografu prodělečný. Na valné hromadě 1. března proběhla volba výboru. Starostou byl zvolen František Pokorný, jeho zástupci Antonín Kocourek a Antonín Varhánek, náčelníky se stali J. Meloun a E. Rérychová. Byly ustaveny odbory: stavební, zábavní a pro biograf. Od plánované stavby biografu bylo upuštěno a promítalo se dále U Slovana. V srpnu se konalo velké cvičení v zámku, které vyneslo čistý zisk 4.300 korun. Také Sportovní klub pořádal svůj sportovní den. Nejdříve koncert, průvod na hřiště, pronajaté od obce, a nakonec fotbalový zápas s pražskou Slávií. Příjem činil 480 korun. Je zřejmé, že řazení jednotlivých částí programu : koncert, průvod, akce, bylo převzato z osvědčeného sokolského scénáře. 28. října Sokol pořádal velký štafetový běh ze všech koutů republiky. Polenští se rovněž úspěšně zúčastnili.

Nastal rok 1932. S blížícím se sletem se zvýšila činnost sokolské jednoty. 16. února proběhla anketa o návrzích nového sokolského praporu. 3. března se valná hromada usnesla pořádat oslavu narozenin prezidenta Masaryka, opravit střechu zámku a přijmout definitivní návrh sokolského praporu od Břetislava Rérycha, který jednoznačně zvítězil. Vedení Sokola

zůstalo stejné. Další týdny se jednota pilně připravovala na IX. všesokolský slet v Praze. Byly zhotoveny další pohlednice cvičiště. Blížil se den odjezdu do Prahy. Před odjezdem bylo usneseno, aby nový prapor v Praze převzali praporečník Karel Doubek, starosta Sokola František Pokorný st. a místostarosta Antonín Kocourek. Na nádraží doprovázela sokolskou výpravu z Polné dechová hudba.

IX. všesokolský slet se konal v duchu dvou významných sokolských výročí. Na rok 1932 připadlo 70. výročí založení Sokola a 100. výročí narození dr. Miroslava Tyrše. Proto byl rok 1932 nazván rokem Tyršovým. Již dva roky předtím, od roku 1930, pokračovaly intenzivně úpravy strahovského areálu. Na tribunách bylo připraveno 180.000 míst pro diváky, v šatnách 46.000 míst pro cvičence. Hlavní sletový život nastal v ulicích Prahy v červnu. Na Strahově nejdříve vystoupily obecné a měšťanské školy, cvičilo 8.000 dětí. V dalším týdnu patřilo sletiště sokolskému žactvu, na které se přišel podívat i prezident Masaryk. Svá prostrná předvedlo 12.850 žáků a 14.000 žákyň. Ve dnech 16. - 18. června se sjelo do Prahy na 15.000 studentů na III. středoškolské hry. Soutěžili v atletice, na nářadí, v odbíjené, košíkové, v plavání a tenisu. Na dnech dorostu cvičilo koncem června 57.000 účastníků. Na tribunu přišel opět Masaryk a řada dalších významných hostů. Hlavní sletové dny proběhly od 3. do 6. července. Při každém slavnostním vystoupení byly tribuny přeplněny až 200.000 diváky. Třikrát, vždy dopoledne, vystoupilo 16.000 mužů v prostných. Své skladby předvedly ženy a velký obdiv získaly zejména skupinovým provedením cvičení s kužely. Za mezinárodní účasti vystoupili

starší muži, mezi nimiž byli Jihoslované, Rumuni, cvičenci ruského Sokola v zahraničí, američtí krajané a dokonce důstojnická škola z Toleda. Na všech vystoupeních byl přítomen pan prezident Masaryk. Na cvičišti se vystřídalo během sletu 188.000 cvičenců a ve třech sletových průvodech prošlo Prahou 105.000 sokolů. Osmkrát byla na Strahově uvedena sletová scéna Tyršův sen. Po celé Praze probíhaly kulturní soutěže za účasti sokolských souborů divadelních, loutkových, pěveckých a hudebních. Čs. rozhlas přinášel pravidelně zprávy o přípravách i o průběhu sletu. Sletové výstavy byly jednak v sokolském muzeu, jednak na výstavišti v Královské oboře. Během sletu se konal významný XVIII. kongres Mezinárodní tělocvičné federace. Celkový program obohatila armáda, jízdní sokolové a vojska Malé dohody. Nejvzdálenější hosté přijeli z Austrálie, Chile, Japonska a Jižní Afriky. V soutěžích se objevily nové disciplíny: střelba, šerm, tábornictví, veslování a jízda na koni. Výprava z Polné měla 250 účastníků, kteří se sešli s polenskými rodáky u Husejnských.

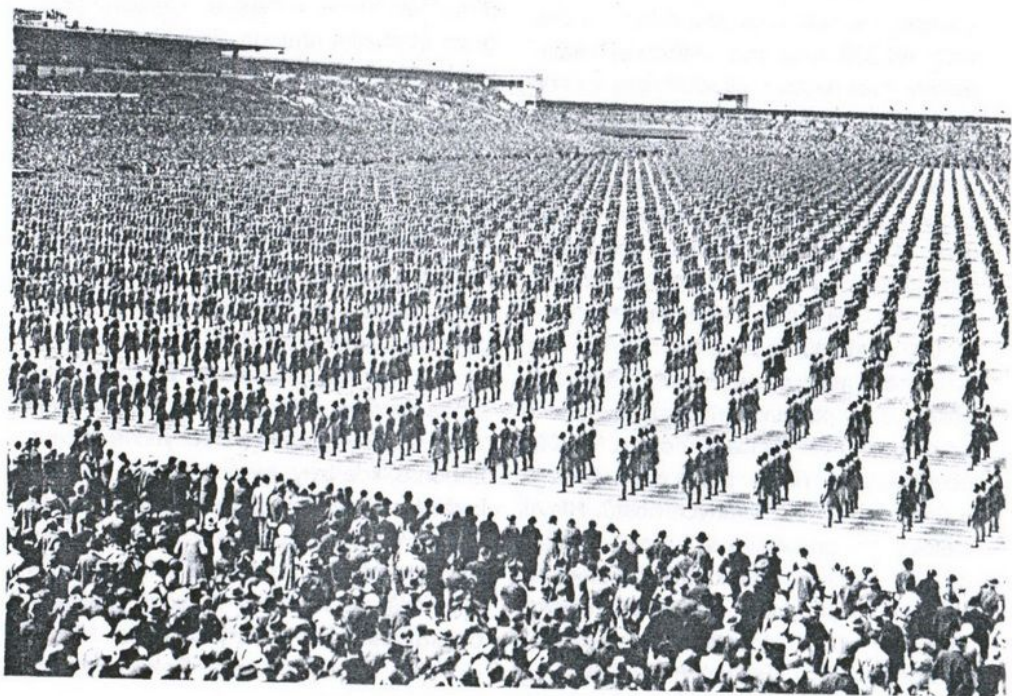
Po návratu z Prahy probíhaly v Polné po zbytek roku ještě další sokolské pořady. Na památku Miroslava Tyrše bylo 6. srpna zapáleno několik ohňů. Sokol Polná zorganizoval výpravu k Bechyňově lipce u Záborné, kde byly zpívány hymny a vzdělavatel měl proslov. V režii Sokola proběhla v Polné také oslava 28. října, hlavní program připravila sokolská mládež. Koncem roku se v Sokole rozhodli ozvučit v biografu němý film. Ve věku 83 let zemřel v Polné spoluzakladatel Sokola Václav Zima.

V zimě 1932/1933 bylo zásluhou sokolské jednoty postaveno na Školském ryb-

níku kluziště o rozměru 60 x 30 m s ohříváním, gramofonem, šatnou a nálevnou čaje. Na jaře byl pozván zástupce firmy Philips, aby zavedl v biografu techniku pro zvukový film. Instalace a úpravy proběhly ve třech termínech a náklady činily 24.000 korun. I zde je třeba připomenout, že úhrada šla ze sokolské pokladny. Během května byly velkým nákladem opraveny tribuny, stánky a schody sokolského cvičiště. 2. června byl pořádán dětský sokolský den. Před jeho zahájením rozvinuli nový prapor a praporečnick Karel Doubek byl v slavnostním ceremoniálu vystřídán J. Šurnickým. 30. července byl na cvičišti

konán župní slet a oslava 70 let trvání sboru dobrovolných hasičů v Polné. 24. října odjelo 80 polenských sokolů na sraz Havlíčkovy župy do Žďáru nad Sázavou. Koncem roku byly v Sokole zřízeny odbo-ry bruslařský, hokejový a lyžařský. Znovu je třeba poznamenat, že i u kolébky polenského hokeje stál Sokol. Tyto skutečnosti byly totiž za totalitního komunistického režimu záměrně zamlčovány. Rok 1933 skončil tím, že na vánoční besídku pro děti bylo mezi sokoly vybráno 950 korun na dárky pro 63 školáků.

(pokračování příště)

Dorostenky nastoupily k prostným IX. sletu

BIBLIOGRAFIE POLENSKA V R. 1995, JAK JI ZAZNAMENAL KLUB ZA HISTORICKOU POLNOU

- ▶ Budinská Jana - *Polná stále ve stínu Hilsneriády* (Lidové noviny 29. září 1995, str. 20).
- ▶ Feřtek Tomáš - *Ppoommaalluu...* (na kole po Vysočině...) - (Reflex č. 3/1995, str. 58 - 59).
- ▶ Fišar Václav - *Beseda s ministrem vnitra Janem Rumlem v Polné* (Polenský zpravodaj 11/1995, str. 10 - 11).
- ▶ Fišar Václav - *Z kroniky města Polné k 50. výročí ukončení II. světové války* vybral a upravil V. Fišar (Polenský zpravodaj 4/1995, str. 8 - 10).
- ▶ Fišar Václav - *Z kroniky města Polné (dokončení)* - (Polenský zpravodaj 5/1995, str. 13 - 17).
- ▶ Fišar Václav, Prchal Jan - *Sága rodu brankářů* (Šejstalové a fotbal v Polné) - (Polenský zpravodaj 1/1995, str. 16 - 17).
- ▶ Fišar V., Holas P., Prchal J., Šejstal A. ml., Tůma S. - *Sága rodu brankářů II.* (Polenský zpravodaj 2/1995 str. 16 - 18).
- ▶ Fišar Václav, Holas Petr - *Sága rodu brankářů III.* (Polenský zpravodaj 3/1995 str. 19 - 21).
- ▶ Fišar Václav, Prchal Jan - *Bohumil Hrabal a Polná* (Polenský zpravodaj 4/1995 str. 12 - 13).
- ▶ Fišar Václav, Prchal Jan - *Padesát let s Thálií* (rozhovor s vedoucím, režisérem a hercem ochotnického divadelního spolku Jiří Poděbradský v Polné Janem Vítkem) - (Polenský zpravodaj 7 a 8/1995 str. 25 - 28).
- ▶ Fišar Václav, Prchal Jan - *Polnou jsem si zamilovala* (rozhovor s Kamilou Moučkovou, první dámou čsl. televize) - (Polenský zpravodaj 9/1995 str. 18 - 20).
- ▶ Fišar Václav, Prchal Jan - *Rozhovor s VI. Merhautem, přítelem B. Hrabala* (Polenský zpravodaj 6/1995 str. 13 - 16).
- ▶ Fišar Václav, Prchal Jan - *Z činnosti odboje v Polné (za II. světové války)* - (Polenský zpravodaj 5/1995, str. 19 - 21).
- ▶ Fišar Václav, Holcman František, Prchal Jan - *Jak to bylo 9. května 1945 v Polné (causa mortis Indus)* - (Polenský zpravodaj 5/1995 str. 18 - 19).
- ▶ Hajnová Jaroslava - *Povídání přes moře* (rozhovor s bývalým Poleňákem dr. Klímou, žijícím v USA) - (Polenský zpravodaj 10/1995 str. 14 - 17).
- ▶ Hajnová Jaroslava - *Znovu za poznáním Polné* (na exkurzi v závodě Pleas) - (Polenský zpravodaj 11/1995 str. 13).
- ▶ Hladík Bohuslav - *Neobyčejné zvýšení stavu pěníce černohlavé na Polensku v poslední čtvrtině 20. století* - (Vlastivědný sborník Vysočiny, odd. věd přírodních, XII, vyd. Muzeum Vysočiny 1995, str. 199 - 203).
- ▶ Hladík Bohuslav - *Krkavec velký na Polensku* - (Vlastivědný sborník Vysočiny

- ny, odd. věd přírodních, XII, vyd. Muzeum Vysočiny 1995, str. 257 - 258).
- ▶ Hladík Bohuslav - *Hnízdění ptactva ve městě Polné v letech 1941 - 1994* - (Polenský zpravodaj 3/1995 str. 12 -14).
 - ▶ Hladík Bohuslav - *Z jednání představenstva polenského soukenického cechu 4. 9. 1831* (Polenský zpravodaj 6/1995 str. 10 - 11).
 - ▶ Hladík Bohuslav, Filipenský Otomar str. - *Obratlovci vodních ploch na katastru Polné* (Polenský zpravodaj 5/1995 str. 25 - 26).
 - ▶ Hladík Jiří - *Hnízdění výra velkého u Polné* - (Vlastivědný sborník Vysočiny, odd. věd přírodních, XII, vyd. Muzeum Vysočiny 1995, str. 259 - 260).
 - ▶ Housková Hana - *Rozpaky nad úspěšnou kritikou* (kritika na knihu J. Kovtuna Tajuplná vražda (Tvar 17/1995).
 - ▶ Hrabal Bohumil - *Dopisy Dubence* (o Polné na str. 32 a 123) - (Pražská imaginace Praha 1995, 390 stran).
 - ▶ Hunalová Monika - *Z historie polenského špitálu* (J. Sezimy z Rouchova) - (závěrečná gymnasiální práce, Jihlava 1995, 27 stran).
 - ▶ Janderová Drahoslava - *Co s námi Bůh zamýšlí, když na nás sesílá katastrofy* (rozhovor se spisovatelem Jiřím Kovtunem, autorem knihy Tajuplná vražda, odměněné cenou Toma Stoparda) - (Český týdeník č. 77/1995, str. 15).
 - ▶ Jech Tomáš - *Učil zpívat zábavnou formou* (k výročí úmrtí polenského rodáka, hudebníka Bohumila Čeňka) - (Jihlavské listy 12. 12. 1995).
 - ▶ Kašpar Oldřich - *Šimon Boruhradský* (polenský rodák) - (Telegraf 8.7.1995)
 - ▶ Kislingerová Milada - *18. července vzpomene...* (45. výročí úmrtí polenského rodáka, sochaře J. A. Vítky) - (Polenský zpravodaj 7 - 8/1995, str. 32).
 - ▶ Kislingerová Milada - *Pod Jiříkovým kamenem* (kapitoly z Polné) - (Polenský zpravodaj č. 1 - 12/1995).
 - ▶ Klusáček Jiří - *Klub za historickou Polnou v r. 1994* - (časopis Dědictví koruny české č. 3 - 4, roč. IV., str. 9).
 - ▶ Krásná Věra - *Z rodinné kroniky Žejdiců a Krásných* (podstatná část o Polné) - (13 stran strojopisu, Praha 1995).
 - ▶ Krátký Jan - Losos - *Před 50 lety vystoupili polenští Junáci proti německým okupantům* (Polenský zpravodaj 7 - 8/1995, str. 22).
 - ▶ Krátký Jan - Losos - *Sedmdesát let Junáka v Polné* (Polenský zpravodaj 7 - 8/1995, str. 23 - 24).
 - ▶ Kruntorádová Vlasta - *Velikonoční svátky - slavnosti nového života* (tradice v Polné) - (Polenský zpravodaj 4/1995, str. 18 - 19).
 - ▶ Kruntorádová Vlasta - *Jak hodnotí Polenský Junák svoji činnost* (rozhovor s vedoucími Junáka) - (Polenský zpravodaj 10/1995, str. 5 - 8).
 - ▶ Krzysztzniaik Zbigniew - *Adolf, syn Abrahama* (Hitlerův původ a Židé z Polné) - *Dziennik Zachodni* 28.4. - 1.5.1995, Katowice, Polsko).
 - ▶ Loewy Jiří - *Po stopách Schicklgrubera* (v Polné, Broumově, ani Brně se Hitler nenarodil) - *Reflex* 41/1995, str. 58 - 59).

- ▶ Mazal Tomáš - *Smrt na úvěr, aneb taková chuče...* (Egon Bondy a Bohumil Hrabal o umírání) - *Mladý svět* 11/1995, str. 58 - 59).
- ▶ Morava Jiří - *Někdejší Betty* (životopis Boženy Němcové) - (nakl. Sfinga, Praha 1995, str. 28 - 29).
- ▶ Motl Stanislav - *Kořeny zla* (Polná se brání tvrzení, že předkové A. Hitlera pocházeli z tohoto města a byli Židé) - (*Reflex* 37/1995, str. 16 - 17).
- ▶ Novák Pavel - *Polenská farnost oslavuje* (životní jubileum duchovního správce děkana P. Stanislava Zemana SJ - 80 let života) - (*Polenský zpravodaj* 7 - 8/1995, str. 29 - 30).
- ▶ *Nová tepna Evropy* (nový tranzitní plynovod okolím Polné) - (*Polenský zpravodaj* 9/1995, str. 26 - 27).
- ▶ Pfaff Ivan - *Obrozenecká společnost na Vysočině* (příspěvek k sociální stratifikaci lidového národního hnutí 1800 - 1850) - (nakl. KLP, Praha 1995, 120 stran).
- ▶ Prchal Jan - *...a skoro celý život jsem mluvila dané texty, které jsem nameromovala* (rozhovor se Sonjou Sázavskou, režisérkou dabingu brněnské televize) - (*Polenský zpravodaj* 3/1995, str. 9 - 10).
- ▶ Prchal Jan - *Jarmarky v Polné* (z historie výročních trhů) - (*Polenský zpravodaj* 3/1995, str. 14 - 15).
- ▶ Prchal Jan - *Ještě k revolučnímu přetisku "Junák národu Polná, ČSR 1945"* (filatelistická rarita z Polné) - (*Polenský zpravodaj* 9/1995, str. 16 - 17).
- ▶ Prchal Jan - *Kostnice v Nížkově* (*Polenský zpravodaj* 5/1995, str. 12).
- ▶ Prchal Jan - *Rod Sázavských v Polné* (*Polenský zpravodaj* 1/1995, str. 9 - 10).
- ▶ Prchal Jan - *Zajímavá polenská výročí v roce 1995* (*Polenský zpravodaj* 12/1995, str. 9 - 19).
- ▶ Procházka Jaromír - *Křeslo pro Zdeňka Galušku* (o jednom vydařeném kulturním pořadu, kde hrála i polenská dechovka) - (*Polenský zpravodaj* 12/1995, str. 22).
- ▶ Procházka Jaromír - *Polenská dechovka rozdává radost* (*Polenský zpravodaj* 7 - 8/1995, str. 33).
- ▶ Procházka Jaromír - *Předvánoční dárek* (o vánočním posezením starších polenských občanů) - (*Polenský zpravodaj* 2/1995, str. 9).
- ▶ Procházka Jaromír - *Sedmileté cestování* (zájezdy Klubu důchodců z Polné po ČR) - (*Polenský zpravodaj* 12/1995, str. 12).
- ▶ Procházka Jaromír - *Zamyšlení o životním prostředí* (v Polné) - (*Polenský zpravodaj* 3/1995, str. 4).
- ▶ Řehák Bohuslav - Kim - *Abychom si byli blíž* (netradiční povánoční úvaha o junáckém skutku) - (*Polenský zpravodaj* 2/1995, str. 7).
- ▶ Řehák Bohuslav - Kim - *Sedmdesát let Junáka v Polné*, (*Polenský zpravodaj* 9/1995, str. 13 - 14).
- ▶ Řehák Bohuslav, Vomlelová Ludmila - *Otvírání studánek* (jarní zamyšlení o přírodě) - (*Polenský zpravodaj* 4/1995, str. 15).
- ▶ Sázavská Sonja - *Žďalipak vítě* (úspěchy divadelního souboru Duha u Polné) - (*Polenský zpravodaj* 5/1995, str. 4).

- ▶ Skočdopole Jindřich - *SOU v Polné* (z činnosti učiliště na Kateřinově v r. 1994) - (Polenský zpravodaj 10/1995, str. 4).
- ▶ Skočdoplová Zdenka, Grimová Milena - *Vánoční zamyšlení* (něco o tradicích v Polné) - (Polenský zpravodaj 12/1995, str. 11).
- ▶ Slíva Miloslav, Grimová Milena - *Vzácný jubilant* (75 let MUDr. Hejla, rodáka z Polné, významného lékaře a publicisty) - (Polenský zpravodaj 5/1995, str. 27 - 28).
- ▶ Sobotka Jaroslav - *Výstavba školní jídelny* (k chystanému záměru v Polné) - (Polenský zpravodaj 5/1995, str. 23 - 24).
- ▶ Sobotka Jaroslav - *Skládka tuhých domovních odpadů* (jak vyřešit skládkování v Polné) - (Polenský zpravodaj 7 - 8/1995, str. 19 - 21).
- ▶ Sobotka Jaroslav - *Modernizace bytového fondu a bytovky Za Nádražím* (jak se provádí rekonstrukce v Polné) - (Polenský zpravodaj 10/1995, str. 17 - 18).
- ▶ Sotonová Libuše - *Co se děje ve škole* - (v Polné) - (Polenský zpravodaj 4/1995, str. 16).
- ▶ Sotonová Libuše - *Partnerství Polná Wimmis* (Polná se přátelí se švýcarským městečkem) - (Polenský zpravodaj 11/1995, str. 4 - 5).
- ▶ Šesták Michal - *Vyvrátí nové Židovské muzeum přežívající předsudky?* (Denní Telegraf 18.5.1995 a Polenský zpravodaj 7 - 8/1995, str. 16 - 18).
- ▶ Šesták Michal - *Nad budoucností měšťanského pivovaru visí otazník* (Denní Telegraf 18.5.1995 a Polenský zpravodaj 6/1995, str. 3 - 5).
- ▶ Šitavanc Bohumil, Každová Zdenka - *Skauting po pražském jaru* (vzpomínání na junáckou činnost v Polné v letech 1968 - 1970) - (Polenský zpravodaj 9/1995, str. 14 - 15).
- ▶ Šlajchrt Viktor - *Případ prostoduchého smolaře* (kniha Tajuplná vražda Jiřího Kovtuna jde v Polné na odbyt) - (týdeník Respekt 15/1995, str. 18 - 19).
- ▶ Šup Milan - *Polná na začátku století* (Polenský zpravodaj 1/1995, str. 11 - 12).
- ▶ Vomela Miloslav - *Pozdní hnězdění kruhů* (Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd přírodních, XII, Muzeum Vysočiny 1995, str. 261).
- ▶ Vomelová Marta - *100 let polenského muzejnictví* (Polenský zpravodaj 10 - 12/1995).
- ▶ Vomlel Jiří - *Polenský 2. oddíl skautů v roce 1994* (Polenský zpravodaj 3/1995, str. 22).
- ▶ Vohryzek Josef - *Nic netušící věřitel* (o knize Tajuplná vražda Jiřího Kovtuna; Masaryk a hilsneriáda) - (Literární noviny 23.3.1995, str. 4 - 5).
- ▶ Vyhláška o velkopolské deratizaci v Polné (Polenský zpravodaj 9/1995, str. 7 - 8).